

אמר ליה רבה לרב יהודה: אלא מעתה, שהעמדת את המשנה דוקא בכלי שמלאכתו להיתר. אם כן, סיפא דמתניתין, דקתני בה "ואת הרחת ואת המלגז לתת עליו לקטן".

וכי רחת ומלגז, המיועדים להפיכת הקש בגורן — מי מייחדי ליה, האם מייעדים אותם להאכיל בהם ילד קטן?!

אלא, בודאי המשנה מדברת על כלים שמלאכתן לאיסור.

אלא, אמר רבה: משנתינו מתירה לטלטל אפילו קורנם של נפחין, בכדי לפצע בו האגוזין.

קכג-א קסבר תנא דמשנתינו דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו מותר.

איתיביה אבוי לרבה: שנינו בתוספתא, מדוכה שדכין בה שום [והוי כלי שמלאכתו לאיסורו שהדך שום עובר על איסור טחינה]. אם יש בה שום, מטלטלין אותה את המדוכה אגב השום.⁽¹⁾ ואם לאו, אין מטלטלין אותה אפילו לישב עליה, דהוי כלי שמלאכתו לאיסור. וחזינן שכלי שמלאכתו לאיסור, אסור לטלטלו לצורך גופו.

אמר ליה רבה: הא מני האי ברייתא, רבי נחמיה היא, דאמר אין כלי ואפילו שמלאכתו להיתר ניטל אלא לצורך תשמישו המיוחד לו.⁽²⁾ ולכן אסרה לטלטל את המדוכה אפילו לצורך גופו.

איתיביה: שנינו במשנה בביצה, בית שמאי אומרים אין נוטלין את העלי — [כלי שמיועד לכתישת דברים שאסור לכותשם ביום טוב] אפילו לקצב עליו בשר. ובית הלל מתירין מטעם שמחת יו"ט.

ושנינו בברייתא ושיוין בית שמאי ובית הלל, שאם קצב עליו בשר שאסור לטלטלו אפילו לצורך גופו כיון שאין בזה צורך שמחת יו"ט. וחזינן שכלי שמלאכתו לאיסור, אסור לטלטלו לצורך גופו.

ומבארין: סבר רבה לשנויי ליה לאבוי, שהברייתא סבירא ליה כרבי נחמיה שאין כלי ניטל אלא צורך תשמישו המיוחד, ולכן אסור לטלטל את העלי. כיון דשמעה רבה להא דאמר רב חנינא בר שלמיא משמיה דרב: הכל ואפילו רבנן החולקים על רבי נחמיה מודין בסיכי זירי ומזורי — כלי צבעים. [ויש אומרים כלי אריגה]. דכיון

שמטלטל עם התבשיל, אבל על ידי ככר ותינוק אין היא מותרת. ובשו"ע בסי' ש"ח סעיף ד' הכריע כדעה הראשונה, ובמ"ב דעתו נוטה כדעה השניה.

2. ור"ת פירש לעיל בדף לו א דלא התיר רבי נחמיה אלא תשמיש הרגיל לעשות בו בחול, אפילו כשאינו תשמישו המיוחד. ואפילו בכלי שמלאכתו לאיסור שרי לעשות דבר שרגילים לעשות בו בחול.

משנתינו להשמיע דרך לצורך תשמישן המיוחד מותר לטלטל ולא לדבר אחר וכדעת ר' נחמיה. שפת אמת

1. יש מפרשים דהוא הדין על ידי ככר ותינוק שרי. דכל דבר שיש עליו תורת כלי מיטלטל הוא על ידי ככר ותינוק. ומה שאמרו בגמרא לא אמרו כיכר או תינוק אלא למת בלבד, הני מילי היכא דליכא תורת כלי.

ויש מפרשים כי רק שום וכיוצא בו התיירו, דכיון שהם מיוחדים למדוכה הרי זה כקדירה

תנו רבנן? פנה — [תאנה שלא בשלה כל צורכה] שטמנה בתבן בערב בשבת כדי לגמור את בשולה. וחררה — [עוגה שחציה נאפתה]. שטמנה בגחלים⁽⁴⁾ בערב שבת כדי לגמור את אפייתה. והתבן הוי מוקצה שסתמו קאי לעשיית טיט, וכן הגחלים הוו מוקצה.

אם מגולה הפגה או החררה מקצתה, מותר לטלטלה בשבת. כיון שיכול לאוחזה במקום המגולה שלהן אין בזה אפילו טלטול מן הצד, שהרי הוא מגביה את החררה או הפגה במקום המגולה והתבן או הגחלים נשמטים מאליהם.

ואם לאו שאין הפגה והחררה מגולין אסור לטלטלה דאפילו טלטול מוקצה מן הצד אסור בשבת.

רבי אלעזר בן תדאי אומר: תוחבין בכוש או בכרכר והן מנערות מאליהן. ואין זה אלא טלטול מן הצד ולא טלטול ישיר של המוקצה, ושרי.

אמר רב נחמן: הלכה כרבי אלעזר בן תדאי. ומקשינן: למומרא דסבר רב נחמן טלטול מן הצד, לא שמיה טלטול?

והאמר רב נחמן: האי פוגלא צנון תלוש

דקפיד עליהו האומן שלא יתלכלכו ולא יתקלקלו, מיוחד הוא לחו מקום מיוחד ומוקצה אותם שלא ישתמשו בהם שמושים אחרים. [והוי ליה מוקצה מחמת חסרון כיס]. הכי נמי בעלי ומדוכה, מיוחד להו מקום מוקצה הוא אותם משמושים אחרים. ואפילו רבנן מודים שאסור לטלטלם ואפילו לצורך גופם, דהוו להו מוקצה מחמת חסרון כיס.⁽³⁾

איתמר, רב חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: קורנס של זהבים שנינו במשנתנו שמותר לפצע בו אגוזים. ואפילו שאדם מקפיד עליו, מכל מקום כיון ששמושו על ידי הכאה על הסדן אינו מוקצה אותו משמושים אחרים, וכל שכן שקורנס של נפחים מותר לפצע בו אגוזים.

רב שמן בר אבא אמר: קורנס של בשמים ששוחקין בו בשמים שנינו. מאן דאמר דבשמים שנינו כל שכן קורנס דזהבים שמותר לפצע בו אגוזים שפחות הוא מקפיד עליו.

מאן דאמר דמשנתנו איירי בשל זהבים אבל קורנס דבשמים אסור לפצע בו אגוזים דקפיד עליהו שלא ימאס על ידי שמושים אחרים.

שנינו במשנה: ואת הכוש ואת הכרכר וכו'.

3. ובתוספות משמע שרק על עלי נאמר דהוה מוקצה מחמת חסרון כיס, ולא על מדוכה. ועיין בגליון הש"ס שהקשה על דברי רש"י מדבריו בדף פא א שכתב שם על מדוכה דהוי כלי שמלאכתו לאיסור. ועיין שם בעיונים.
4. רש"י במסכת עירובין בדף עז א פירש דאיירי

בגחלים שכבו. דאי בשלא כבו כשהוא מנער את החררה, הרי מבעיר הוא את הגחלים התחתונות ומכבה את העליונות. ויש מפרשים דבגחלים ממש איירי, ומכל מקום לא הוי פסיק רישיה, וכשאינו מתכוין מותר. חי' הריטב"א.

וכי מה איכפת ליה לקוץ בין מחט נקובה לבין שאינה נקובה? וכיון דחזינן שהמחט משמשת ליטול בה את הקוץ, אם כן אפילו מחט שניטל חורה יש לה תורת כלי.

איתיביה: מחט שניטל חררה או עוקצה, טהורה. אלמא חזינן דבטל ממנה תורת כלי ולכן היא טהורה. והוא הדין לענין טלטול דבטל מהמחט תורת כלי, ואסור לטלטלה.

אמר אביי: טומאה אשבת קרמית? אין לדמות בין טומאה לשבת. **טומאה — כלי מעשה בעינין** שהשמוש של הכלי יהיה קיים, וכיון שניטל חררה או עוקצה ואי אפשר להשתמש בה לתפירה שלכך המחט עומדת, בטל ממנו תורת כלי.

אבל לענין שבת מידי דחזי לשמוש בעינין. והא שניטל עוקצה נמי אפילו שאינה ראויה לתפירה, מכל מקום היא חזיא למשקלא בה קוץ.

אמר רבא: מאן דקמותיב שהקשה מטומאה על שבת, שפיר קמותיב!

מדלענין טומאה לאו מנא — כלי הוא היכא דניטל עוקצה או חררה, לענין שבת נמי לאו מנא הוא ואסור לטלטלה, אפילו שהיא ראויה לנטילת הקוץ. (7)

שהטמינו בארץ וחלקו מגולה: (5) מלמעלה למטה אם חלקו העליון של הצנן שהוא החלק הרחב מגולה, שרי מותר למשוך את הצנן בחלקו העליון ולהוציא את כולו. שהרי אין כאן בכלל טלטול של העפר.

אבל ממטה למעלה אם צדו העליון של הצנן שהוא הרחב נמצא למטה ומכוסה בחול אסור. לפי שהוא מזיז את העפר כשהוא מושך את כל הצנן, אף על פי שאינו מטלטל את העפר אלא ע"י טלטול מן הצד על ידי טלטול הצנן. ושמע מינה דסבירא ליה לרב נחמן דטלטול מן הצד שמיה טלטול.

ומשנינן: הדר ביה — חזר בו רב נחמן מהחיא. ואפילו ממטה למעלה מותר, דטלטול מן הצד לאו שמיה טלטול. (6)

שנינו במשנה: מחט של יד ליטול בה וכו'.

שלח ליה רבא בריה דרבה לרב יוסף: ילמדנו רבינו, מחט שניטל חררה החזר שבו משחילים את החוט או עוקצה — הצד החד שלה מהו לטלטלה האם בטל ממנה תורת כלי?

אמר ליה: תניתוה במשנה דידן — מחט של יד מותר לטלטלה כדי ליטול בה את הקוץ.

5. בתוספות כתבו דאירי במניח את הפוגלא על מנת ליטלה בשבת ולכן אין לפוגלא דין של בסיס לדבר האסור.

ומכל מקום, טלטול גמור מן הצד אסור, כיון דלא מדובר כאן בשוכח, ורק נעור שרי.

ועיין בחזו"א או"ח סי' קנ"ו שביאר את דברי התוס' דאיכא ג' דרגות.

א. ניעור במקומו. ב. טלטול מן הצד. ג.

טלטול גמור מן הצד למקום אחר.

ניעור לכולי עלמא שרי.

טלטול מן הצד — נחלקו התנאים.

טלטול גמור מסתבר שלכולי עלמא אסור.

6. והני מילי כאשר הטלטול הוא לצורך דבר המותר אבל כאשר הטלטול מן הצד הוא לצורך דבר האסור אמרינן לעיל בגמרא בדף מג ב

אסובי ינוקא סידור ותיקון איברי התינוק אחר שנולד.

רב נחמן אוסר בשבת דדמי למתקן. ורב ששת שרי.

אמר רב נחמן: מנא אמינא לה דאסור, דתנן — אין עושין אפיקטויזין בשבת אסור קכג-ב לשותות משקין הגורמים שיקיא את מה שאכל כדי שיוכל לאכול הרבה בשבת, דהוי כמתקן גברא. וחזינן דכל דבר דדמי למתקן גברא בשבת אסור, והוא הדין דאסובי ינוקא אסור.

ורב ששת אמר לך: התם באפיקטויזין לאו אורחיה אין רגילות לעשות את זה ולכן חשיב כמתקן בשבת. הכא אסובי ינוקא אורחיה הוא והרי זה כמו שמאכיל ומשקה את התינוק, ושרי.

אמר רב ששת: מנא אמינא לה דאסובי ינוקא שרי, דתנן מחט של יד מותר לטלטלה כדי ליטול בו את הקוץ. וחזינן מהא דמותר

מיתיבי: מחט בין נקובה בין שאינה נקובה שאין בה חור מותר לטלטלה בשבת. ולא אמרו דבעינן נקובה אלא לענין קבלת טומאה בלבד. וחזינן דלא משוינן בין טומאה לשבת.

תרנמא אביי אליבא לדברי דרבא [שלא שחלק בין טומאה לשבת]: דהאי ברייתא בגולמי מחטין העומדות לינקב עסקינן דעדיין לא נגמרה מלאכת המחט עד שינקבו אותה. ולכן לענין טומאה כיון שלא נגמר הכלי אין המחט מקבלת טומאה. אבל לענין שבת זימנין דמימלך שהוא נמלך בדעתו עלייהו להשאירם כמות שהן ולא לנקבן ומשויי להו מנא ועושה אותם לכלי לנטילת קוץ ולכן מותר לטלטלם. [דכל היכא דעל ידי מחשבתו יכול הוא לעשותם כלי, סגי בזה לענין טלטול בשבת] תוספות.

אבל במחט שלימה שנשברה היכא דניטל חררה או עוקצה, אדם לא משאירה כדי להוציא בה קוץ. אלא זורקה לבין גרוטאות, ובטל ממנה שם כלי אפילו לענין שבת, ואסור לטלטלה. (8)

דלכולי עלמא טלטול מן הצד שמיא טלטול. תוס' מג ב

7. בתוספות כתבו דהכי פירושו: מדלענין טומאה לא הוי כלי אפילו על ידי יחוד, דכיוון שניטל חררה לא מהני יחוד, לענין שבת נמי אין לו שם כלי.

אבל היכא דמהני ביה יחוד לענין קבלת טומאה, הוי כלי לענין שבת אפילו בלי יחוד. וקשה, דלקמן בדף קכד ב אמרינן דחרס קטנה מותר לטלטל אותה בשבת, ואף על גב דלחתיכת חרס קטנה לא מהני יחוד לקבלת

טומאה.

ויש לומר, דהא דלא מהני יחוד בכלי חרס לקבלת טומאה זהו דין פרטי בכלי חרס שאם אין לו בית קבול אינו מקבל טומאה. אבל כלי מתכת באותו מצב של הכלי חרס היה מקבל טומאה על ידי יחוד. חזו"א.

8. ואם יחד את המחט שניטל עוקצה או חודה מבעוד יום לאיזה תשמיש הוי כלי, ומותר לטלטלה כדין כלי שמלאכתו להיתר. משנה ברורה.